

Socialnämnden
Yttrande

Handläggare:
Helene Göransdotter Löwgren

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: s.sof@regeringskansliet.se
Diarienummer: S2025/02039

Uppsala kommuns yttrande över utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Uppsala kommun har genom socialnämnden beretts möjlighet att lämna remissvar över utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga.

Uppsala kommun tog emot rubricerat utkast till lagrådsremiss på remiss den 1 december 2025. Yttrandet ska vara socialdepartementet tillhanda senast den 19 januari 2026.

Uppsala kommun vill inledningsvis framhålla att den korta svarstiden, i förhållande till förslagets omfattning och ingripande karaktär, försvårar en djupgående analys. Därtill är flera förslag omarbetade och nya har tillkommit utan tidigare remissbehandling. Mot denna bakgrund lämnas endast synpunkter på den föreslagna nya lagen om omhändertagande för vård av barn och unga.

Sammanfattning

Uppsala kommun är generellt positiva till de förslag om ändrad lagstiftning som lämnas i utredningen gällande den nya lagen om omhändertagande för vård av barn och unga, vars syfte är att skapa en modern och tydlig lagstiftning med ett stärkt barnrättsperspektiv, där barnet ses som egen rättighetsbärare och där barns och ungas behov av skydd och stöd står i centrum.

Uppsala kommun lämnar dock ett antal synpunkter och förslag vilka bör omhändertas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Uppsala kommuns synpunkter och förslag

Förändringar av de grundläggande förutsättningarna för vård enligt 2 och 3 §§

De föreslagna förändringarna av grunderna för vård enligt 2 och 3 §§ bedöms i huvudsak vara positiva. Genom moderniserade och justerade rekvisit speglar lagstiftningen i större utsträckning dagens riskmiljöer för barn och unga. Förtydliganden och utvidgningar, bland annat avseende hedersrelaterade förhållanden och annan allvarig social problematik, stärker möjligheten att ingripa i situationer som tidigare inte alltid fångats upp.

Förändringarna förbättrar även förutsättningarna för en samlad helhetsbedömning av barnets eller den unges situation, vilket kan möjliggöra vård även när enskilda omständigheter var för sig inte uppnår kravet på allvarlighet. Även om syftet inte är att öka antalet omhändertaganden kan en mer sammanhållen tillämpning i praktiken leda till att skyddsbehov identifieras i fler fall.

Utkastet klargör att psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd inte i sig utesluter omhändertagande för vård, samtidigt kan vissa formuleringar tolkas som att socialtjänstens ansvar i praktiken utvidgas i förhållande till hälso- och sjukvårdens ansvarsområde. Uppsala kommun ser en risk för ansvarsförskjutning från hälso- och sjukvården till socialtjänsten, särskilt i situationer där barn och unga med psykiatrisk problematik redan har begränsad tillgång till vård genom barn- och ungdomspsykiatri och enligt Lag om psykiatrisk tvångsvård. En sådan utveckling bedöms vara problematisk, både ur ett rättsligt och ett verksamhetsmässigt perspektiv. Det kan få betydande konsekvenser för kommunerna, både ekonomiskt och i fråga om kompetens och uppdrag, samt påverka tilliten till socialtjänsten. Detta då socialtjänsten i vissa fall kan riskera att bli den aktör som ska hantera svåra medicinska vårdbehov genom tvångsomhändertaganden enligt LVU.

Mot denna bakgrund menar Uppsala kommun att utkastet till lagrådsremiss behöver förtydligas i denna del. Socialtjänsten saknar insatser för psykiatriska tillstånd och är inte ansvarig huvudman för sådan vård. Utkastet till lagrådsremiss bör därför tydliggöras så att det inte kan tolkas som att socialtjänstens ansvar utökas utöver vad som gäller enligt nuvarande rättspraxis och lagstiftning. Uppsala kommun instämmer i utredningens bedömning att psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd inte utesluter ett omhändertagande för vård. Dock menar vi att vård enligt LVU inte utgör en ändamålsenlig vårdform när ett normbrytande beteende enbart beror på sådana besvär.

Beträffande skadligt bruk och beroenderekvisitet så ser Uppsala kommun en risk i att lagstiftningen inte hänger med och anpassas till nuvarande och framtida förhållanden. Detta är synd då lagstiftningen i övrigt har en ambitionshöjande tanke. Utvecklingen gällande olika typer av hälsofarliga medel går idag åt ett håll där det ständigt uppkommer nya varianter på preparat som vare sig är narkotikaklassade eller utgör läkemedel men som i sig kan utgöra en påtaglig risk för barnet eller den unge. Att bedömningen av dessa hälsofarliga medel skulle vara svår för socialtjänst och domstolar att göra är endast om de självständigt ska göra denna bedömning. I ett utredningsförfarande finns det goda möjligheter att inhämta uppgifter från vården. Vården och polisen är bland de första som kommer i kontakt med nya preparat och vården skapar sig ofta en empirisk kunskap i kring preparatens farlighet för människan. Att nyttja denna typ av kunskap som en del i ett beslutsunderlag är viktig och ger både socialtjänst och domstolar det nödvändiga underlaget för ställningstagande om det

hälsofarliga medlet medför en påtaglig risk för barnet eller den unges hälsa och utveckling. Det skulle också ligga i linje med de förebyggande intentionerna att kunna avbryta ett bruk av denna typ av medel innan situationen eskalerat eller medlet narkotikaklassats. Vidare så blir kopplingen om vetenskap och beprövad erfarenhet tydlig som grund för åtgärder socialtjänsten vidtar. Uppsala kommun har dock förståelse för att frågan inte utretts och vilka konsekvenser det skulle få. Kvarstår regeringen i sin bedömning så önskar Uppsala kommun att det utvecklas i huruvida hälsofarliga medel så som internetdroger ska ingå i rekvisitet destruktiva beteenden.

Utkastet ger exempel på vad som kan vara ett destruktivt beteende. I utkastet beskrivs att en ungdom inte går med på läkemedelsbehandling, att ungdomens beteendeproblem beror på en psykisk sjukdom, att ungdomen har ett självskadebeteende eller att ungdomen söker sig till destruktiva miljöer (till exempel till en familj som utsätter ungdomen för hedersförtryck). Dessa är exempel på situationer då Högsta förvaltningsdomstolen inte ansett att det har varit fråga om ett socialt nedbrytande beteende och som Uppsala kommun tolkar att man nu vill att LVU-lagstiftningen ska kunna omfatta. Vi anser att det är oklart om man i och med tillägget "destruktivt beteende" har infört lägre krav för när ett omhändertagande på grund av eget beteende kan bli aktuellt? Om en ungdom till exempel har ett visst skadligt bruk och beroende, hög skolfrånvaro och ett tveksamt umgänge - något som tidigare kanske inte varit tillräckligt för ett omhändertagande enligt LVU då det inte utgjort ett socialt nedbrytande beteende – kan detta nu utgöra ett destruktivt beteende?

Sammanfattningsvis ser Uppsala kommun att det kan bli tolkningsproblem avseende vad som ska räknas som ett destruktivt beteende. Vi menar att det är otydligt om det bara är de exempel som radas upp i lagrådsremissen som kan komma i fråga eller kan det även handla om andra situationer?

Det framgår inte av utkastet om tanken bakom den nya formuleringen är att vi ska kunna omhänderta barn enligt LVU i ett tidigare skede. Om vi ska tolka det som så att kraven för när ett omhändertagande får göras har sänkts kommer detta att innebära fler omhändertaganden.

Uppsala kommun ser också att en följd av den nya formuleringen kommer att vara att barn som är omhändertagna på grund av hedersproblematik kan placeras på SIS, om de försöker återknyta kontakten med sin familj (i och med att de kan omhändertas enligt 3 § på grund av destruktivt beteende). Detta synes ibland vara den enda lösningen men vi anser att det är olyckligt att det inte finns någon bättre lösning än så.

Uppsala kommun ser risker med att det kommer bli en utvidgad målgrupp som socialtjänsten kommer att behöva omhänderta och lösa många praktiska och komplexa frågor kring. En målgrupp som egentligen är skolans respektive hälso- och sjukvårdens ansvarsområde men där vi ser att socialtjänstens ansvar i praktiken kommer att utvidgas.

Omhändertagande på grund av anknytning – en ny grund för fortsatt vård

I promemorian *Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU* föreslogs att barn placerade enligt både 2 och 3 §§ LVU i vissa fall skulle kunna bo kvar i familjehem även efter att vårdskälen upphört, om detta var till barnets bästa. Förslaget utgick från barnets behov av kontinuitet och stabilitet, oberoende av rättslig grund för placeringen.

Det nu aktuella utkastet har en annan konstruktion. Möjligheten till kvarboende regleras genom en ny grund för omhändertagande på grund av anknytning, men endast för barn placerade enligt 2 § LVU. Samtidigt ska flyttningsförbud inte längre användas för dessa barn. Detta innebär en snävare målgrupp och en annan rättslig lösning än i promemorian.

Uppsala kommun bedömer att den bredare målgrupp som omfattade både placeringar enligt 2 och 3 §§ är mer ändamålsenlig. Barnets behov av stabilitet och skydd mot skadliga uppbrott är inte beroende av vilken paragraf som låg till grund för placeringen, utan av barnets faktiska situation. En reglering som knyter kvarboende till rättslig grund riskerar därför att leda till omotiverade skillnader mellan barn i likartade situationer. Att målgruppen enligt utkastet bedöms vara liten utgör enligt Uppsala kommun inte ett bärande argument, eftersom konsekvenserna för de berörda barnen kan vara betydande.

Utkastets hänvisning till flyttningsförbud för barn placerade enligt 3 § LVU bedöms som otillräcklig. Flyttningsförbud är ett tillfälligt instrument och kan inte tillgodose behovet av långsiktig stabilitet. Att använda olika lösningar för barn i likartade situationer skapar inkonsekvens i regelverket.

Motsvarande överväganden gör sig enligt Uppsala kommun gällande även för barn som är placerade frivilligt enligt socialtjänstlagen, vilka också kan ha ett starkt behov av kvarboende. En mer konsekvent och barnrättsbaserad ordning vore därför att låta barnets behov styra möjligheten till kvarboende, oavsett rättslig grund. Detta skulle även kunna möjliggöra att flyttningsförbudet avskaffas helt.

Uppsala kommun tycker således att det är otillfredsställande att förslaget bara gäller 2 §. Förslaget borde även omfatta 3 §, barn placerade på grund av sitt eget beteende, samt barn som är placerade utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen, det vill säga vid frivilliga placeringar. Det förklaras inte i lagrådsremissen varför omhändertagande på grund av anknytning har begränsats till 2 §. En spekulation är att små barn har lättare att knyta an till ett familjehem än äldre barn och barn som omhändertas enligt 3 § är ofta äldre. En annan spekulation är att om barn som är omhändertagna utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen, det vill säga vid frivilliga placeringar, skulle kunna omhändertas på grund av anknytning skulle föräldrar kanske inte våga samtycka till en frivillig placering/omhändertagande med stöd av socialtjänstlagen.

Uppsala kommun funderar över när vård på grund av anknytning ska avslutas. Finns det en skyldighet för socialnämnden att arbeta för återförening i de här fallen? Kan föräldrarna begära hemtagning? Vad ska de i så fall anföra?

Den här nya grunden för omhändertagande innebär en stor rättsosäkerhet för föräldrarna och också tillämpningssvårigheter för socialtjänsten. Det blir svårt för oss att veta hur vi ska arbeta i de här fallen – ska vi arbeta för en återförening? Hur ska vi resonera vid överväganden (anknytningen blir väl bara starkare ju längre tiden går)?

Uppsala kommun ställer sig även tveksam till benämningen *anknytning* för den nya grunden. Begreppet används redan i andra rättsliga sammanhang och riskerar att

skapa oklarhet, särskilt eftersom grunden även avses omfatta situationer med behov av tillfälligt kvarboende utan stark anknytning. En benämning som tydligare tar sikte på barnets faktiska behov, exempelvis *kvarboende*, bedöms bättre spegla grundens syfte och minska risken för restriktiv eller otydlig tillämpning. Detta även på grund av att kvarboende i vissa fall kan behövas av andra skäl än just anknytning. Det kan exempelvis handla om behov för barnet att få en mer långsiktig process för hemflytt eller av praktiska skäl snarare än anknytning. Det är också oklart om anknytningsgrunden fullt ut kan ersätta flyttningsförbudet. I praktiken behövs ofta ett verktyg för att temporärt avvakta med en hemflytt när en gradvis återgång är nödvändig, vilket den nya regleringen inte säkert fångar upp.

Uppsala kommun ser också att ett omhändertagande på grund av anknytning kommer att innebära fler och längre placeringstider som kommer påverka kommunernas ekonomi.

Begränsningen av hemtagningsbegäran är positiv

Uppsala kommun välkomnar förslaget att begränsa rätten att begära att vård ska upphöra. Det skapar en ökad stabilitet och ett visst lugn och trygghet för barnet/den unge. Detta kommer inte heller att bli en ökad arbetsbelastning för kommunerna.

Stärkt tillgång till offentligt biträde – en ordning som kräver ett barnanpassat förhållningssätt

Uppsala kommun bedömer att förslaget att stärka rätten till offentligt biträde vid beslut om umgänge och hemlighållande av vistelseort är positivt och stärker rättssäkerheten för barn och berörda vuxna. Samtidigt ställer förslaget höga krav på ett barnanpassat och varsamt bemötande i tillämpningen.

Frågor om umgänge och överklaganden kan upplevas som påfrestande för barn, och kontakt med offentligt biträde kan skapa stress även när barnet inte är skyldigt att ta ställning. För att rättigheten ska fungera som ett stöd krävs därför att kontakten utformas utifrån barnets bästa, ålder och mognad.

Otillräcklig finansiering av förslagen

Uppsala kommun ser stora risker med framtida ökade kostnader. Utkastet konstaterar att flera förslag medför ökade kostnader för kommunerna och att finansieringsprincipen ska tillämpas. Stödet till vårdnadshavare innebär en ambitionshöjning som beräknas öka kostnaderna för kommunerna med cirka 27 miljoner kronor per år. Den nya anknytningsgrunden kan leda till längre vårdtider i familjehem och därmed ökade kostnader, även om utkastet bedömer ökningen som marginell. Uppsala kommun menar dock att anknytningsgrunden i praktiken kan möjliggöra mer varaktiga placeringar än flyttningsförbud och därmed högre kostnader över tid.

Flera förslag innebär även skärpta krav på socialnämndernas handläggning och utredningar, vilket kan öka arbetsinsatserna utan att detta har kostnadsberäknats. Uppsala kommun bedömer att reformen sammantaget innebär en ambitionshöjning med ökade krav på dokumentation, kompetens och juridiskt stöd samt en normativ förskjutning som kan leda till fler omhändertaganden eller längre vårdtider. Detta är i

sig kostnadsdrivande, särskilt då heldygnsvård och placeringar utgör några av socialtjänstens mest resurskrävande insatser.

Därutöver behöver de ekonomiska konsekvenserna av ett eventuellt vidgat utrymme för omhändertagande vid psykiatrisk problematik analyseras närmare, då sådana insatser ofta är resurskrävande. Uppsala kommun anser därför att den ekonomiska analysen inte fullt ut belyser reformens samlade och långsiktiga effekter och att en fördjupad kostnadsberäkning krävs för att säkerställa full kompensation till kommunerna.

Övriga förslag och synpunkter

Uppsala kommun vill även lägga fram ett förslag till regeringen som rör utredningstiden i samband med ett omedelbart omhändertagande. Intentionerna i den nya lagen är att stärka och förtydliga barnet och dess möjlighet att få information och uttrycka sin inställning. Dessa intentioner är snarlika det som fördes fram i samband med Lag om placering av barn i skyddat boende. Det som särskiljer de olika lagstiftningarna gällande handläggning är utredningstiden från dessa att ett omedelbart beslut fattats till dess det ska lämnas in ansökan till rätten. Lag om placering av barn i skyddat boende har 6 veckor och nuvarande LVU i likhet med det nya lagförslaget har 4 veckor.

I och med att intentionen är att öka barnets delaktighet så är det Uppsala kommuns mening att ett införande av en 6 veckors frist även i den nya lagen skulle öka handläggarnas möjlighet att träffa barnet och göra det som förväntas. Situationerna som anges i prop 2023/24:31 avsnitt 7.6 gällande barnen är också liknande för barn som omhändertas enligt den nya lagen. En ändring skulle också göra det mer enhetligt i hur lagstiftningen är uppbyggd då två lagar som kan gå i varandra behöver tillämpas av samma handläggare. Även i beskrivning för barnet eller andra så är lagarna lika i sin konstruktion och skillnaden med olika tider är omotiverad.

De synpunkter och förslag som Uppsala kommun tidigare framfört i remissvar är fortfarande giltiga och bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Hanna Victoria Mörck
Ordförande socialnämnden